

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף ט

(בעמוד קודם)

ההוא גברא: מעשה באדם אחד שהיה מוכר טבעות של זכויות חרוזות בחוט, באה אשה אחת ואמרה לו 'תן לי מלא חוט', אמר לה המוכר 'אם אתן לך תתקדשי לי?' אמרה לו 'נתון נתן'. אמר רב חמא שאינה מקודשת.

ההוא גברא דהוה שתי חמרא: מעשה באדם אחד שהיה שותה יין בחנות, באה אשה אחת ואמרה לו 'תן לי כוס אחת', אמר לה 'אם אתן לך תתקדשי לי?' אמרה לו 'השקה תשקני'. אמר רב חמא שאינה מקודשת.

ההוא גברא דהוה קא שדי תמרי: מעשה באדם אחד שהיה משליך תמרים מן הדקל, באה אשה אחת ואמרה לו 'זרוק לי שתי תמרים', אמרה לה 'אם אזרוק לך תתקדשי לי?' אמרה לו 'זרוק תזרוק'. אמר רב זביד שאינה מקודשת.

איבעיא להו, הב, אשקי, ושדי: מה הדין אם היא לא כפלה את דיבורה כמו במעשים הנ"ל (= 'הבה מיהבה' / 'אשקויי אשקיין' / 'שדי מישדא'), אלא אמרה לו רק 'הב' (= תן), או רק 'אשקי' (= השקה), או רק 'שדי' (= זרוק). אמר רבינא - מקודשת. רב סמא בר רקתא אמר - אני נשבע בכתר המלך שאינה מקודשת. וההלכה היא שאינה מקודשת.

הגמ' מביאה את ההלכה גם בסוגיות שלמדנו לעיל:

והלכתא שיראי וכו': הלכה כרבה (לעיל ז:) שבגדי משי אינם צריכים שומה והאשה מקודשת גם כשלא ידוע כמה הם שווים.

והלכתא כר"א: שאמר לעיל (ח.) האומר לאשה 'התקדשי לי במנה' ונתן לה רק דינר, הרי זו מקודשת וישראלים.

והלכתא כרבא אמר רב נחמן: שאמר לעיל (ח.) שאם קידש אשה במנה ולא נתן לה את המנה אלא נתן לה משכון, אינה מקודשת לפי ש'מנה אין כאן משכון אין כאן'.

*

ת"ר בשטר כיצד: כיצד מקדשים בשטר? אב שיש לו בת שאינה בוגרת (= שהיא ברשות אביה), וכתב לו האיש המקדש על הנייר או על החרס למרות שהנייר או החרס אינם שווים פרוטה - 'בתך מקודשת לי' / 'בתך מאורסת לי' / 'בתך לי לאשה', מקודשת.

קושיא: מתקיף לה וכו': והרי אין זה דומה לשטר מכר, שבשטר מכירה המוכר כותב לקונה 'השדה שלי מכורה לך' ואילו כאן זה להיפך - הבעל (= 'הקונה') כותב לאב ('המוכר') 'בתך מקודשת לי', ומנין שאפשר לקדש בשטר כזה?

רבא מתרץ: לגבי מכירה נאמר "**ומכר מאַחְזָתו**", הרי שהתורה תלתה את המכירה במוכר, ולכן המוכר כותב שטר לקונה, אבל לגבי קידושין נאמר "**כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה**", הרי שהתורה תלתה את הקידושין בבעל, ולכן הבעל כותב שטר לאשה.

קושיא: **התם נמי כתיב:** והרי גם לגבי מכירה נאמר (בספר ירמיה) "**שְׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ**", הרי שהפסוק תלה את המכירה בקונה ולא במוכר.

תירוץ: **קרי ביה יקנו:** צריך לקרוא את הפסוק כאילו נאמר "יִקְנוּ", כלומר שזה תלוי במוכר.

קושיא: **מאי טעמא וכו':** מדוע אתה אומר שצריך לקרוא "יִקְנוּ", משום שנאמר "**ומכר מאַחְזָתו**" (= שמשמע שהמכירה תלויה במוכר), א"כ גם לגבי קידושין נאמר שצריך לקרוא "כי יִקַּח" משום שנאמר "**אֶת בְּתִילָתִי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה**" (= ומשמע שזה תלוי באב ולא בבעל).

אלא אמר רבא: דיני השטרות הנ"ל הם הלכה למשה מסיני, וחכמים רק הסמיכו זאת על פסוקי התורה, אבל לא לומדים זאת מהפסוקים.

ואיבעית אימא: תירוץ נוסף - אכן (כפי שאמר רבא לעיל) לגבי מכירה התורה תלתה זאת במוכר, ומה ששאלנו שהרי לגבי מכירה נאמר "**שְׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ**" וא"כ הפסוק תלה את המכירה בקונה ולא במוכר, זה לא קשה, שהרי גם שם באותו נושא (= בספר ירמיה לגבי השדה שירמיה קנה מחנמאל ששם נאמר הפסוק "**שְׂדוֹת**"

בְּכֶסֶף יָקוֹנוֹ" נאמר "וְאֶקַח אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה" ומשמע שהמוכר (= חנמאל) נתן את השטר לקונה (= ירמיה), שהרי נאמר "ואקח" ולא נאמר "ואתן", וירמיהו היה קונה את השדה מחנמאל והוא לקח ממנו את השטר, א"כ מוכח שהמוכר כותב לקונה 'השדה שלי מכורה לך' ונותן לא את השטר, אבל לגבי קידושין נאמר "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה", הרי שהתורה תלתה את הקידושין בבעל, ולכן הבעל כותב שטר לאשה.

ואמר רבא אמר רב נחמן: כתב האיש המקדש על הנייר או על החרס למרות שהנייר או החרס אינם שווים פרוטה - 'בתך מקודשת לי' וכו', בין אם אביה קיבל את השטר או שהיא בעצמה קיבלה את השטר מדעתו של אביה, מקודשת, וזה במקרה שהבת עדיין לא בגרה והיא ברשות אביה.

כתב לה על הנייר... והוא שבגרה: ובמקרה שכבר בגרה אם הוא כתב לה 'הרי את מקודשת לי' וכו' הרי היא מקודשת בין אם אביה קיבל את השטר, או שהיא קיבלה בעצמה את השטר מדעתה, כיון שכבר בגרה ואינה צריכה את דעתו של האב.

שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה: כתב שטר אירוסין ('הרי את מקודשת לי') בשביל לקדש אשה אחת, אך לבסוף הוא חזר בו והוא רוצה לקדש בו אשה אחרת. ואם כן השטר הזה נכתב שלא לשמה - לשם האישיה הזו אלא לשם האישיה האחרת.

הספק: האם אנו מקישים 'הויה ליציאה' כלומר קידושין לגירושין (שהוקשו בפסוק 'ויצאה... והיתה' כדלעיל): כמו ששטר גירושין צריך להיכתב לשמה של האישיה (כנאמר 'וכתב לה' - לשמה), כך גם שטר הקידושין. או שמקישים את ההווה אחת לשניה כלומר את הקידושין זה לזה: כמו שבקידושין בכסף אין צורך לייצר את המטבע לשמה, כך גם בקידושי שטר אין צורך לכתוב את השטר לשמה.

בתר דבעיא הדר פשטה: לאחר שהוא הסתפק הוא פשט את הספק: מקישים 'הויה ליציאה' משום שאת עיקר הדין שניתן לקדש אשה בשטר אירוסין, לומדים מההקש של הויה ליציאה (מגירושין שנעשים בשטר). ומשכך צריך לכתוב את שטר האירוסין לשמה.

*

איתמר כתבו לשמה ושלא מדעתה: הוא כתב את השטר לשמה, אך הוא לא שאל לדעתה האם היא מסכימה להתקדש לו קודם שהוא כתב את השטר. נחלקו הדעות האם היא מקודשת או לא.

אמר רב פפא אימא טעמא דידהו וכו': אומר את הטעם של החולקים עלי ולאחר מכן אומר את הטעם שלי. הטעם שלהם: מקישים הויה ליציאה - כמו ששטר גירושין נכתב שלא בהסכמתה שהרי הגירושין נעשים בעל כרחה של האישה, כך גם שטר הקידושין נכתב שלא בהסכמתה.

והטעם שלי: מקישים הויה ליציאה - כמו שבגירושין צריך את דעת 'המקנה' שיגרש כלומר הבעל שהוא מקנה את האשה לעצמה, כך בקידושין צריך את דעת 'המקנה' דהיינו האישה שמקנה את עצמה לבעל.

מיתיבי אין כותבין שטרי אירוסין וכו': לכאורה הכוונה לשטר האירוסין עצמו. ומוכח שצריך את הסכמת האישה.

הגמרא דוחה: מדובר בשטר התנאים שעושים ביניהם אב החתן ואב הכלה כמה יתן כל אחד מהם לחתונה. וכמו שאמר רב גידל אמר רב שעל התנאים שעושים ביניהם המחוטנים - אין צורך לעשות קנין בכדי לתת להם תוקף ממוני, אלא הקידושין עצמם הן גמר הדבר (כלומר בהנאה שהם מתחתנים זה עם זה הם גומרים בדעתם ומקנים זה לזה את ההתחייבות שהתחייבו).

ועל כך אומרת הברייטא שאין לכתוב את התנאים בשטר בלי הסכמת שני המחוטנים, בגלל שהמחוטנים מעדיפים להשאיר את ההתחייבות בגדר 'מלוה על פה' ולא כ'מלוה בשטר' (כי במלוה על פה לא ניתן לגבות מנכסים משועבדים בשביל לפרוע את ההתחייבות).

*

למדנו במשנה שאשה נקנית בביאה. הגמרא מבארת את המקור לכך:

רבי יוחנן לומד זאת מ" **כִּי יִמְצָא אִישׁ שֶׁכָּב עִם אִשָּׁה בְּעֵלְתָּ בַּעַל וּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם**".

כעורה זו ששנה רבי וכו': האם הלימוד של רבי הוא מכוער שרבי יוחנן לא רוצה ללמוד ממנו את המקור לקידושין בביאה? רבי למד מ"כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֻלָּה".

תירוץ: אי מהתם הוה אמינא: מהמקור של רבי היינו חושבים שאשה נקנית בכסף רק אם נעשתה ביאה לאחריו, שכן כתוב בפסוק 'כי יקח איש אשה (בקידושי כסף כמו שלמדה הגמרא לעיל) ובעלה (בביאה)', אבל בכסף לבד או ביאה לבד אי אפשר לקדש. ולכן לומד רבי יוחנן מ'בעולת בעל' שניתן לקדש בביאה בלבד.

מתקיף לה רבי אבא בר ממל: הרי התורה אמרה שהבועל נערה המאורסה בתולה חייב סקילה, אבל הבועל נערה המאורסה שאינה בתולה חייב חנק (כמו הבא על אשת איש). אם קידושי כסף של נערה נעשים רק על ידי כסף וביאה - נמצא שכל נערה מאורסה היא כבר בעולה (כי אם הוא רק יקדש אותה בכסף בלא ביאה היא לא תהיה כלל מקודשת), ואם כן איך יתכן להתחייב עליה סקילה?

אמרוהו רבנן קמיה דאביי: תירצו התלמידי חכמים לאביי: מדובר שהאונס קידש אותה בכסף ובא עליה 'שלא כדרכה', ואז מצד אחד היא מקודשת (כי הוקשו שני המשכבות - כדרכה ושלא כדרכה - זה לזה), אבל מצד שני היא עדיין בתולה ולכן הבא עליה חייב סקילה.

אמר להו אביי: כל המחלוקת של רבי ורבנן האם הבא על נערה המאורסה שלא כדרכה הפך אותה לבעולה או לא (שרבנן סוברים שהיא נשארת בתולה) זה דוקא כשאדם אחר בא עליה, אבל אם בעלה בא עליה - רבנן מודים שהיא נעשית בעולה. ואם כן חוזרת הקושיא.

מאי היא: מהי הסוגיא שבה נחלקו רבי ורבנן באדם אחר שבא על נערה המאורסה שלא כדרכה?

באו עליה עשר אנשים: שלא כדרכה. לדעת רבנן כולם חייבים עליה סקילה, כי ביאה שלא כדרכה לא עושה אותה בעולה ואם כן עדיין היא בתולה. ורבי חולק.

תירוץ: אמר רב נחמן בר יצחק: האופן שהבא על נערה המאורסה חייב סקילה - כשהיא התקדשה בשטר שאז הוא מקדש אותה בלי ביאה. מכיון שכמו ששטר 'גומר ומוציא' אותה בגירושין בלי דבר נוסף, כך שטר גומר ומקדש אותה לבדו.

וכך היינו לומדים לולי המקור של רבי יוחנן. ולאחר הלימוד של רבי יוחנן שאשה נקנית בביאה מ'בעולת בעל', ממילא הפסוק 'כי יקח איש אשה ובעלה' מדבר על קידושי כסף בלבד בלא ביאה, וכוונת הפסוק: כי יקח איש אשה או בעלה.

ורבי יוחנן האי 'ובעלה' מאי עביד ליה: רבי יוחנן שלומד קידושי ביאה מ'בעולת בעל', מה הוא ילמד מהמקור של רבי 'ובעלה'? והתשובה: ללמד שדוקא אישה נקנית בביאה אבל אמה העבריה אינה נקנית לאדון בביאה. כי היה מקום לומר 'קל וחומר' מיבמה: אם יבמה שאינה נקנית בכסף בכל אופן נקנית בביאה, ודאי שאמה העבריה שנקנית בכסף תיקנה בביאה. ועל כך מלמד 'כי יקח איש אישה ובעלה' שרק אישה נקנית בבעילה ולא אמה.

דחייה: מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת: איך ניתן לעשות קל וחומר מיבמה, הרי ליבמה יש דבר מיוחד שאין באמה - שהיא כבר זקוקה ועומדת, כלומר יש לה קשר זיקה ליבם מכח קידושי אחיו שמת, והביאה רק גומרת את הקשר. ולכן אין ללמוד ממנה לאמה העבריה שאין שום זיקה בינה לבין האדון קודם לביאה.

סלקא דעתך אמינא הואיל וכו': אלא הגמרא אומרת שהיה עולה בדעתנו לומר דבר אחר: מכיון שכתוב באמה העבריה **"אם אַחֶרֶת יִקַּח לוֹ"** דהיינו אם האדון יקדש לעצמו אשה מלבד האמה - ולכאורה שיש כאן היקש בין האמה לאישה האחרת: כמו שהאחרת מתקדשת בביאה כך גם האמה. ועל זה קמ"ל 'ובעלה' שדוקא האישה נקנית בביאה, אבל האמה אינה נקנית בביאה.

ורבי האי סברא מנא ליה: רבי שלומד קידושי ביאה מ'ובעלה', מנין הוא ילמד שאמה העבריה אינה נקנית בביאה?

ולרבא דאמר בר אהינא אסברה לי וכו': לקמן בפרק שני אמר רבא שהמקדש אחת משתי אחיות בלא לדעת איזו מהן (כגון שמסר לאבא של שתי נערות קידושין עבור אחת מהן, בלא לציין לאיזו מהן) - הקידושין אינם חלים בגלל שהקידושין הללו לא ראויים לביאה, משום שהוא לא יודע מי אשתו המותרת לו ומי 'אחות אשתו' האסורה לו. ואמר רבא: חכם בשם 'בר אהינא' הסביר לי את המקור לכך מהפסוק 'כי יקח איש אשה ובעלה' שדוקא קיחת קידושין הראויים לביאה נחשבים לקידושין.

ואם כן הרי רבא צריך ללמוד מהפסוק הזה שאישה נקנית בביאה, וגם שאמה העבריה אינה נקנית בביאה, ומנין הוא ילמד את דברי בר אהינא?

אם כן נכתוב קרא 'או בעלה': אם היה כתוב כי יקח איש אישה 'או בעלה' היינו לומדים: א. ובעל - שאשה נקנית בביאה, ב. ובעלה - דוקא אשה ולא אמה. ומכך

שכתוב 'ובעלה' לומדים (ג.) שהקיוח של הקידושין צריכה להיות מחוברת לבעילה, כלומר להיות ראויה לביאה.

ורבי האי 'בעולת בעל' מאי עביד ליה: רבי שלומד קידושי ביאה מ'ובעלה', מה הוא ילמד מהמקור של רבי יוחנן 'בעולת בעל'? והתשובה: שרק הבעל שבא עליה שלא כדרכה עושה אותה 'בעולה' בכך, ולא אדם אחר.

קושיא: ומי אית ליה לרבי האי סברא: האם רבי סובר כך? והרי הוא עצמו אמר שאם באו על נערה המאורסה עשרה בני אדם, הראשון בסקילה והשאר בחנק. ולכאורה בגלל שהראשון עושה אותה בעולה – ואפילו שהוא אדם זר!

תירוץ: אמר רבי זירא: רבי אכן סובר שלענין 'מיתה בסקילה' כל אדם עושה אותה בעולה בביאה שלא כדרכה. אבל רבי מודה שלענין קנס רק הבעל (כלומר הארוס) עושה אותה בעולה בביאה שלא כדרכה.

דהיינו האונס נערה בתולה משלם קנס לאביה, אבל בנערה בעולה לא משלם. ממילא אם בעל אותה אדם זר שלא כדרכה היא לא נעשית בעולה בכך, ולכן אם יבואו עליה עשרה בני אדם שלא כדרכה – כל העשרה משלמים קנס. אבל אם בעלה (הארוס) יבוא עליה שלא כדרכה – היא נחשבת לבעולה, ומי שיבוא עליה לאחר מכן לא ישלם קנס.

מאי שנא מקטלא: מה ההבדל בין קנס למיתה? והתשובה היא שעל האונס נערה המאורסה נאמר "ומת האיש אשר שָׁכַב עִמָּה **לְבָדוּ**, וְלִנְעָרָהּ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר" המילה 'לְבָדוּ' מיותרת ללמד שאם אנסו אותה עשרה בני אדם שלא כדרכה – רק הראשון נענש בסקילה וכל השאר בחנק. (וממילא מ'בעולת בעל' לומדים שרק הבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה – לענין קנס).

ורבנן האי 'לְבָדוּ' מאי עבדי ליה: רבנן החולקים על רבי וסוברים שאם באו עליה עשרה בני אדם כולם בסקילה, מה הם ילמדו מ'לְבָדוּ'?

לכדתניא 'ומתו גם שניהם': המילים 'גם שניהם' (שנאמרו לגבי זנות עם אשה נשואה) מיותרות ללמד שאם האשה קטנה (מתחת לגיל מצוות) אין הבעל הגדול נענש במיתה, וכן להיפך אם האיש קטן אין האשה הגדולה נענשת במיתה. זו דעת רבי יאשיה. אבל רבי יונתן חולק עליו ולומד מיתור המילה 'לְבָדוּ' ('ומת האיש אשר

שָׁכַב עִמָּה **לְבָדוּ'** שהבא על הקטנה נענש במיתה, וכן גדולה שנבעלה לקטן נענשת במיתה. רבנן החולקים על רבי סוברים כרבי יונתן.

ורבי יוחנן האי סברא מנא ליה: מהיכן ילמד רבי יוחנן שרק הבעל עושה את המאורסת בעולה בביאה שלא כדרכה (הרי 'בעולת בעל' נצרך ללמד קידושין בביאה)?

*